



Zabezpieczenie prawa nupturientów do intymności i ochrony dobrego imienia w trakcie bezpośredniego przygotowania do małżeństwa wg dekretu KEP z 8 października 2019 roku

Protection of engaged couples' right to privacy and a good reputation during their immediate preparation for marriage in the Roman Catholic Church, as enshrined in the Decree passed by the Conference of the Bishops of Poland on 8 October 2019

ks. dr hab. Tomasz Jakubiak, prof. AKW
Akademia Katolicka w Warszawie
ORCID 0000-0003-4781-686X
e-mail: sekretariat@akademikatolicka.pl

Streszczenie: Dla zapobieżenia nieważnemu i niegodziwemu zawieraniu małżeństw, narzeczeni przed wyrażeniem zgody małżeńskiej w Kościele katolickim na terenie Polski egzaminowani są zgodnie z normami promulgowanymi przez Konferencję Episkopatu Polski w *Dekrecie ogólnym o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego* z dn. 8 października 2019 roku. W niniejszym artykule autor przeanalizował przepisy ogłoszone w przedmiotowym dekrecie pod kątem realizacji prawa nupturientów do zachowania własnej intymności i dobrego imienia. Ponadto wskazał duchownym przeprowadzającym egzamin przedślubny możliwe działania (w tym nieuregulowane wprost w obowiązującym prawie partykularnym), które pozwalają skuteczniej zabezpieczyć prawa nupturientów zapisane w kan. 220 KPK/83 wtedy, gdy podlegają one ograniczeniu ze względu na dobro wspólne, *ius connubii* przyszłych małżonków oraz obowiązek spoczywający na duszpasterzu rozstrzygającym zdadność nupturientów do zawarcia małżeństwa (kan. 1066-1067 KPK/83). Autor zaproponował również możliwe sposoby postępowania osób przeprowadzających egzamin, kiedy realizacja wspomnianych praw i obowiązków w trakcie spisywania protokołu przedślubnego zdaje się być nie do pogodzenia.

Słowa kluczowe: małżeństwo, sakrament małżeństwa, przygotowanie bezpośrednie, prawa narzeczonych, dobre imię, intymność

Abstract: Under the provisions of the General Decree of 8 October 2019 promulgated by the Conference of the Bishops of Poland, couples intending to marry in the Roman Catholic Church on the territory of the Republic of Poland are required to attend a premarital

canonical and pastoral interview. This is done to prevent the invalid or illicit administration of the Sacrament of Matrimony.

This article discusses the provisions of the Decree as regards the protection of couples' right to privacy and a good reputation. It also offers priests conducting the premarital interview a series of suggestions (including courses of action not formally regulated in the particular provisions currently in force) affording a more effective means of protection for the rights of engaged couples as defined in Canon 220 of the Code of Canon Law of 1983, in situations when these rights may be restricted subject to the common good, the couple's right to contract marriage (*ius connubii*), and the duties incumbent on the priest who is to determine whether they may contract a valid marriage under (can. 1066-1067). This is supplemented with a set of procedures the priest may decide to follow if he considers the proper performance of his duties as required by Canon Law may be incompatible with the full observation of the couple's rights, and anticipates that he will have serious problems with drawing up a lawful and accurate premarital assessment report. (tłum. Teresa Bałuk-Ulewicz)

Keywords: marriage, sacrament of marriage, immediate preparation, rights of the betrothed, good reputation, privacy

Treść: Wstęp. 1. *Dekret ogólny* z 2019 r. a wyjawienie informacji pozyskanych w trakcie przygotowania bezpośredniego. 1.1. Normy nieprecyzyjnie określające zakres i sposób udzielania informacji. 1.2. Normy określające zakres udzielania informacji. 1.3. Normy zakazujące udzielania informacji. 2. Dyscyplina Kościoła. 3. Dyspensowanie na forum wewnętrznym. 4. Wskazania pastoralno-prawne i postulaty *de lege ferenda* i *de lege lata*. Zakończenie.

Wstęp

Według danych opublikowanych w styczniu 2020 roku przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC im. Witolda Zdaniewicza, na terenie Konferencji Episkopatu Polski w 2018 r. małżeństwo zawarło 132 782 par. Rok wcześniej liczba ta była nieco większa i wynosiła 133 738 par, dwa lata wcześniej zaś – 136 738 par¹. W 2017 roku² sądy kościelne pierwszej instancji wydały 3875 wyroków w sprawie

¹ Por. INSTYTUT STATYSTYKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO SAC, *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2020*, Warszawa 2020, s. 22; INSTYTUT STATYSTYKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO SAC, *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2019*, Warszawa 2019, s. 22.

² Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego w kolejnych rocznikach przestał podawać dane dotyczące stwierdzenia nieważności małżeństwa.

stwierdzenia nieważności małżeństwa³, natomiast w roku 2016 – 3735 wyroków⁴. Choć liczby te wydają się nieduże w stosunku do ilości zawartych małżeństw (stanowią około trzech procent), to jednak przy ich ocenie nie można stracić z oczu informacji udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny. Według GUS w 2017 roku w Polsce zostało wydanych 68,5 tysiąca wyroków rozwodowych na 192,6 tysiąca zawartych małżeństw, natomiast w 2016 roku – 69,5 tysiąca wyroków rozwodowych na 193,5 tysiąca zawartych małżeństw⁵. W tym przypadku liczba rozwodów cywilnych stanowiła w przybliżeniu 35 procent liczby zawartych małżeństw wywołujących skutki cywilne.

Biorąc pod uwagę naturę wyroków wydawanych przez sądy biskupie oraz sądy państwowe, na podstawie danych opublikowanych przez GUS można pokusić się o przypuszczenie, że liczba nieważnie zawartych małżeństw w Kościele katolickim (a z całą pewnością rozpadających się) może być większa, niż wskazują na to dane zaprezentowane przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego w Polsce⁶. Nie można nie zauważyć również, że dla zapobieżenia takiemu stanowi rzeczy osoby pragnące zawrzeć małżeństwo w Kościele katolickim były (i są) egzaminowane przed ślubem, zgodnie z normami wydanymi

³ Por. INSTYTUT STATYSTYKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO SAC, *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2019*, s. 25.

⁴ Por. INSTYTUT STATYSTYKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO SAC, *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2018*, Warszawa 2018, s. 32.

⁵ Por. GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017, s. 164; GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2018, s. 166, 217.

⁶ Dane nie uwzględniają informacji o liczbie wyroków orzekających ważność małżeństwa i wyroków orzekających nieważność małżeństwa. Doświadczenie pokazuje, że tych drugich jest znacznie więcej. Przykładowo, Sąd Metropolitalny Warszawski w 2018 r. w I instancji wydał 348 wyroków orzekających nieważność małżeństwa oraz 82 wyroki, w których orzeczono ważność małżeństwa. W II instancji proporcja ta była wyrównana. Za ważnością małżeństwa wydanych zostało 51 wyroków, a za nieważnością – 52 wyroki.

przez Konferencję Episkopatu Polski, pod kątem ważnego i godziwego zawarcia małżeństwa (kan. 1066-1068 KPK/83⁷).

Materia poruszana w trakcie kanonicznego egzaminu przedślubnego (potocznie nazywanego badaniem przedślubnym) jest niezwykle delikatna. Ponieważ dotyka sfer intymnych życia nupturientów bądź ich dobrego imienia, biskupi polscy, określając sposób przeprowadzenia badania kanonicznego narzeczonych, uwrażliwili duszpasterzy przeprowadzających z narzeczonymi egzamin, aby przy stawianiu pytań (zwłaszcza tych, które wymagają dyskrecji)⁸ zachowali dyskrecję i kulturę, uszanowali godność i intymność⁹. Ponadto, z tego samego powodu, odwołali się do normy zapisanej w kan. 220 KPK/83, zgodnie z którym „nikomu nie wolno bezprawnie naruszać dobrego imienia, które ktoś posiada, ani też naruszać prawa każdej osoby do ochrony własnej intymności”¹⁰. Warto odnotować, że przepis ten, w którym uregulowane zostały prawa osobowe wiernych w Kościele katolickim, ma swoje odpowiedniki zarówno w prawie krajowym, jak i w prawie międzynarodowym. Biskupi zaznaczyli też, że „duszpasterzowi nie wolno upubliczniać informacji, które posiada z tej rozmowy”¹¹.

Wraz z rozwojem świadomości katolików w kwestii praw osobowych przynależnych każdemu człowiekowi w państwie prawa,

⁷ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-319; Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 8 grudnia 2021 r. Zaktualizowany przekład na język polski, Akta Konferencji Episkopatu Polski 33 (2021), <https://episkopat.pl/uaktualnione-tlumaczenie-polskie-kodeksu-prawa-kanonicznego-z-1983-roku/> [dostęp 12.03.2023 r.].

⁸ W Dekrecie z 2019 r. podano przykłady sytuacji, w których należy zwrócić uwagę na: dyskrecję, szacunek, delikatność – por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego*, 8.10.2019, nr 37, 45, 53, 57, 76, Akta Konferencji Episkopatu Polski 31 (2019), s. 36-39, 42.

⁹ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny...*, n. 6, s. 30.

¹⁰ Choć przywołany przepis dotyczy wyłącznie wiernych, to reguły w nim wyrażone znajdują zastosowanie również w stosunku do osób nienależących do Kościoła katolickiego – L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1, Bologna 2011, s. 292.

¹¹ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny...*, n. 6, s. 30.

ale i zarazem w społeczności Kościoła – który tyle uwagi poświęca prawom człowieka – możliwość nieograniczonej realizacji prawa do ochrony dobrego imienia oraz prawa do ochrony własnej intymności staje się dla osób korzystających z posługi Kościoła katolickiego w Polsce zagadnieniem coraz ważniejszym. Prawo to nie może zatem zostać niedostrzeżone przez prawodawców kościelnych oraz osoby odpowiadające za jego realizację.

Celem, jaki przyświecał autorowi niniejszego opracowania przy jego tworzeniu, było wskazanie duchowym możliwych działań (w tym nieuregulowanych wprost w obowiązującym prawie partykularnym) pozwalających skuteczniej zabezpieczyć prawa nupturientów do ochrony własnej intymności i do ochrony dobrego imienia (kan. 220 KPK/83, kan. 23 KKKW¹²), gdy podlegają one ograniczeniu ze względu na obowiązek duszpasterzy rozeznawania zdadności nupturientów do ważnego i godziwego zawarcia małżeństwa (kan. 223, 1066-1067 KPK/83)¹³. Drugorzędnym celem było zaproponowanie możliwych sposobów postępowania przeprowadzającym badanie kanoniczne, kiedy realizacja wspomnianych praw i realizacja obowiązków w trakcie spisywania protokołu przedślubnego zdaje się być nie do pogodzenia.

1. Dekret ogólny z 2019 r. a wyjawienie informacji pozyskanych w trakcie przygotowania bezpośredniego

W *Dekrecie ogólnym o przeprowadzeniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich*, n. 6 zapisane zostało: „Duszpasterzowi nie wolno upubliczniać informacji, które posiada z tej rozmowy”. Nasuwa się jednak pytanie, czy zakaz ten obejmuje również udzielenie narzeczonemu

¹² Por. IOANNIS PAULI II, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, 18.10.1990, AAS 82 (1990), s. 1045-1363; tekst polski: JAN PAWEŁ II, *Kodeks kanonów Kościołów wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, Lublin 2002.

¹³ Według *Słownika języka polskiego* czasownik „ograniczać” oznacza: ujmować w pewne granice, powodować zmniejszanie czegoś, zacieśniać zakres czegoś, zredukować, uszczuplić. – M. SZYMCZAK (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1995, s. 475.

przez egzaminującego informacji, które uzyskane zostały od drugiego narzeczonego w indywidualnie przeprowadzonej rozmowie, w trakcie spisywania protokołu przedślubnego. Wydaje się, że tak, ale tylko wtedy, gdy zostaną spełnione ściśle określone warunki, i to w wąskim przedmiotowo zakresie. Zanim udzielimy bardziej wyczerpującej odpowiedzi, sięgnijmy do *Dekretu ogólnego* z 2019 r., by przeanalizować, jak poruszona kwestia została w nim uregulowana.

W *Dekrecie ogólnym* biskupi polscy wielokrotnie podkreślali, że istnieją okoliczności, w których duszpasterz, przeprowadzając badanie kanoniczne, nie może ograniczać się do stawiania pytań i notowania odpowiedzi. Gdy z odpowiedzi nupturientów należy wyciągnąć wniosek o możliwości zaistnienia ryzyka nieważnego zawarcia małżeństwa albo wystąpienia w przyszłości poważnych trudności dla wspólnoty małżeńskiej, wtedy zgodnie z przywołanym dokumentem duszpasterz powinien przeprowadzić rozmowę bądź z jedną tylko stroną, bądź z obydwojema. By ułatwić egzaminatorowi stojące przed nim zadanie, biskupi polscy ogłosili w przedmiotowym dokumencie liczne normy regulujące sposób postępowania osób przeprowadzających badanie kanoniczne w takiej sytuacji. Niektóre z nich są bardziej precyzyjne i określają, co i komu należy powiedzieć. Inne natomiast poprzestają na ogólnych wskazaniach, pozostawiając osobie przeprowadzającej badanie przedślubne swobodę samodzielnej aplikacji ogólnych zasad prawnych do konkretnych przypadków.

Zanim przejdziemy do analizy poszczególnych przepisów *Dekretu ogólnego*, należy zauważyć, że w n. 2 tegoż dokumentu zamieszczony został nakaz przeprowadzania rozmowy w trakcie badania kanonicznego z każdym z nupturientów osobno, chyba że chodzi o zwykłe pozyskiwanie danych personalnych. Tylko w nielicznych przypadkach wprost zostało zaznaczone (o czym będzie mowa dalej), że rozmowę należy przeprowadzić z obydwojgiem narzeczonych bądź z drugą stroną. Racją ogłoszenia przedmiotowej normy nie była jednak wola prawodawcy zabezpieczenia prawa nupturientów do ochrony własnej intymności i dobrego imienia. Jak zauważyli biskupi, osobne zadawanie pytań pozwala bardziej skutecznie osiągnąć cele badania kanonicznego, które koncentrują się wokół wykluczenia możliwości

nieważnego zawarcia małżeństwa. *Dekret ogólny*, n. 2 stanowi: „Rozmowa na osobności sprzyja szczerzej wypowiedzi, co z pewnością ułatwi ocenę stopnia przygotowania narzeczonych do małżeństwa oraz zmniejszy niebezpieczeństwo podstępów i przymusu, jak również symulacji konsensu”.

1.1. Normy nieprecyzyjnie określające zakres i sposób udzielania informacji

Jak już wspomniano, wśród norm zapisanych w *Dekrecie ogólnym* z 2019 r. znalazły się takie, które niedostatecznie określają sposób działania duchownego. Do nich należy chociażby norma poświęcona przeszkodzie impotencji. Zgodnie z nią, gdyby wyszło na jaw, że ktoś z narzeczonych poddał się zabiegowi „zmiany płci”, duchowny powinien zaniechać spisywania protokołu, do podjęcia decyzji przez Kongregację Nauki Wiary¹⁴. Zgodnie z n. 38 „należy wówczas uprzedzić narzeczonych, że ich sprawa jest wysoce skomplikowana”. Niestety, poza ogólnym stwierdzeniem, wskazującym na konieczność poinformowania stron o „skomplikowaniu sprawy”, nie wyjaśniono czy duchowny zobowiązany jest wyjaśnić nupturientowi nieświadomemu takiego stanu rzeczy przyczyny trudności, na co w swoim komentarzu wskazuje P. Majer¹⁵.

Kolejne nieprecyzyjne wytyczne zamieszczone zostały w *Dekrecie ogólnym*, n. 40, poświęconym dodatkowym czynnościom, które należy podjąć przy spisaniu protokołu. Zgodnie z nim, gdy któryś z nupturientów nie należący do Kościoła katolickiego¹⁶ wcześniej zawarł

¹⁴ Więcej na temat zmiany płci zob. T. JAKUBIAK, *Problem ważności przyjęcia sakramentu święceń w prawie Kościoła katolickiego*, Płock 2018, s. 180-184.

¹⁵ Por. P. MAJER, *Przeszkody i zakazy asystowania*, w: P. MAJER, L. ADAMOWICZ, *Praktyczny komentarz do Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego, z dnia 8 października 2019 r.*, Sandomierz 2021, s. 107.

¹⁶ Na marginesie należy zauważyć, że przedmiotową normę należy aplikować również do katolików, którzy formalnym aktem wystąpili ze wspólnoty Kościoła katolickiego i zawarli małżeństwo niekanoniczne między 27.11.1984 r. (włącznie) a 7.04.2010 r. (włącznie) – por. P. MAJER, *Przeszkody i zakazy asystowania*,

małżeństwo według prawa swego wyznania lub religii, względnie według formy cywilnej, wtedy – domniemywając ważność i nierozwalność wcześniejszego związku – duszpasterz winien uprzedzić przyszłych małżonków o konieczności dokładnej weryfikacji stanu wolnego. W n. 40 biskupi nie sprecyzowali jednak, czy oprócz tej ogólnej informacji duchowny powinien podać nupturientom przyczynę podjęcia dodatkowych czynności. Analiza załącznika do protokołu (*Formularz 1a*), wypełnianego w przywołanych okolicznościach, również nie usuwa wątpliwości, jakich informacji winien udzielić duszpasterz. W *Formularzu 1a* znajduje się pytanie 11: „Czy druga strona wie o powyższych okolicznościach”, z którego nie wynika, czy duszpasterz ma obowiązek upewnić się bezpośrednio u drugiego nupturienta co do szczerości odpowiedzi rozwiedzionego narzeczonego¹⁷.

Bardziej precyzyjnie postępowanie duchownego przy spisywaniu protokołu reguluje *Dekret ogólny*, n. 47 i 48. Unormowane w nich zostało postępowanie duszpasterza w przypadku, gdy na stronie planującej zawrzeć małżeństwo ciąży zobowiązania wynikające z poprzednich związków formalnych i nieformalnych. Biskupi, zwracając uwagę w przywołanych przepisach na potrzebę wyjaśnienia realizacji zobowiązań, wskazali wprost, że konieczne jest zapytanie nupturienta, na którym ciąży obowiązek, o realizację zobowiązań naturalnych (np. względem posiadanego potomstwa poprzez opiekę oraz zabezpieczenie potrzeb materialnych). Z drugiej strony nie uwzględnili jednak pytań o zobowiązania prawne, które *de facto* w przedmiotowym przepisie znalazły się dla zobrazowania zobowiązań naturalnych – np. obowiązek alimentacyjny wymierzony przez sąd dla zabezpieczenia potrzeb wcześniejszego małżonka.

w: P. MAJER, L. ADAMOWICZ, *Praktyczny komentarz do Dekretu...*, s. 114. Więcej na ten temat: T. JAKUBIAK, *Procedury kanoniczne zmierzające do stwierdzenia stanu wolnego*, *Ius Matrimoniale* 18 (24) 2013, s. 41-45.

¹⁷ P. Majer reprezentuje pogląd, że pytanie 11 z *Formularza 1a* należy zadać również drugiemu współmałżonkowi. Kanonista ów jednak nie doprecyzował, jak należy postąpić, gdy wiadomo już od pierwszego nupturienta, że druga strona o „okolicznościach” nie ma wiedzy. Por. P. MAJER, *Przeszkody i zakazy asystowania*, w: P. MAJER, L. ADAMOWICZ, *Praktyczny komentarz do Dekretu...*, s. 132.

W *Dekrecie ogólnym*, n. 47 znalazło się wskazanie, że kwestie wcześniejszego związku formalnego i zobowiązań z niego wynikających powinny z odpowiednią powagą zostać podjęte w duszpasterskiej rozmowie z obydwójgiem narzeczonych. Nie określono jednak, czy to na duszpasterzu ciąży obowiązek powiadomienia strony nieświadomej o zobowiązaniach i wcześniejszym związku przyszłego współmałżonka. W n. 48 zamieszczono natomiast nakaz: „Duszpasterz upewni się także, czy o powyższych zobowiązaniach nupturienta wie także druga strona, zatajenie bowiem tak istotnych spraw groziłoby nieważnością małżeństwa (kan. 1098)”¹⁸. Również w tym przypadku nie wyjaśniono, czy duszpasterz winien być osobą wyjawiającą nupturientowi informację o faktach, o których narzeczony nie ma wiedzy. Pytanie wskazane w przedmiotowej normie może bowiem zostać skierowane do nupturienta, na którym ciążyą zobowiązania, a nie wyłącznie do strony nieświadomej. Warto w tym miejscu wspomnieć, że sformułowanie pytania 15, zapisanego w *Formularzu 1*, poświęconego przedmiotowej wadze zgody, także nie rozwiewa wątpliwości powstałej przy analizie normy zapisanej w *Dekrecie ogólnym*, n. 48. Trzeba podkreślić, że zgodnie z normą zapisaną w przywołanym przepisie (n. 48) duchowni zostali upoważnieni do kontaktowania się w razie konieczności z osobą, z którą nupturient był wcześniej związany.

Nie sposób nie zauważyć, że w dokumencie KEP z 2019 r. zamieszczone są przepisy nakazujące przerwanie bezpośredniego przygotowania, w których także nie uregulowano, co i komu duchowny powinien powiedzieć w takiej sytuacji. Przykład takiej normy można znaleźć w *Dekrecie ogólnym*, n. 68. Dowiadujemy się z niego: „Jeżeli nupturient oświadczy, że uzależnia lub zamierza uzależnić swoją zgodę małżeńską od zastrzeżeń lub warunków dotyczących przyszłości, duszpasterz winien nakłonić go do odwołania warunku. Jeżeli

¹⁸ Należy zauważyć, że *Dekret ogólny*, n. 47-48 w swoim zakresie przedmiotowym nie ogranicza się jedynie do możliwości zaistnienia wady zgody z tytułu zapisanego w kan. 1098 KPK/83 – zob. P. MAJER, *Podstępne wprowadzenie w błąd (kan. 1098 KPK) jako wada zgody małżeńskiej*, Prawo Kanoniczne 41 (1998) nr 1-2, s. 115-147.

nupturient nie chce tego uczynić, nie można dopuścić go do zawarcia małżeństwa” (por. kan. 1102 KPK/83)¹⁹.

Podobnie niejasny jest *Dekret ogólny*, n. 83 oraz n. 85²⁰. Według normy zawartej w pierwszym z wymienionych numerów, gdy strona katolicka odmawia złożenia zobowiązania wymaganego od niej w przypadku zawierania małżeństwa mieszanego (*sensu stricto* i *sensu lato*)²¹, duchowny spisujący protokół „winien stanowczo wyjaśnić, iż jest to nakaz wiary wynikający z prawa Bożego i ukazać znaczenie treści składanego zobowiązania”. Gdy nie odstąpi ona od wcześniej podjętej decyzji, wtedy „małżeństwo nie będzie mogło być zawarte” (por. kan. 1086, 1125 KPK/83)²². Nie sposób nie zauważyć, że zarówno w n. 68, jak i n. 83 prawodawca ograniczył się jedynie do ogólnego stwierdzenia, że ślub nie może się odbyć, i nie przepisał, czy, komu i jakimi słowami duszpasterz powinien uzasadnić decyzję o niekontynuowaniu przygotowania bezpośredniego.

W dokumencie KEP z 2019 roku ogłoszone zostały również inne normy, które nie regulują sposobu działania w przypadku pozyskania przez duchownego przeprowadzającego badanie przedślubne informacji, wskazujących na możliwość nieważnego zawarcia małżeństwa. Do nich należy zaliczyć *Dekret ogólny*, n. 69. Biskupi przepisali w nim, że pytania zmierzające do określenia wolności nupturientów w podejmowaniu decyzji o zawarciu małżeństwa, należy każdej ze stron zadawać osobno (por. kan. 1103 KPK/83)²³. W przedmiotowej normie nie udzielono żadnej wskazówki – jak to miało miejsce w analogicznej

¹⁹ Więcej o małżeństwach zawieranych pod warunkiem – por. G. DZIERŻON, *Niezdolność do zawarcia małżeństwa jako kategoria kanoniczna*, Warszawa 2002, s. 245-251.

²⁰ *Dekret ogólny*, n. 85 reguluje postępowanie w przypadku, gdyby strona niekatolicka, przyjąwszy do wiadomości zobowiązania strony katolickiej, wyraźnie oświadczyła, że zrobi wszystko, by nie dopuścić do ich realizacji.

²¹ Por. *Formularz 4 i Formularz 4a*, w: KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny...*

²² Por. G. DZIERŻON, *Ewolucja doktryny oraz dyscypliny dotyczących przeszkody różności religii w kanonicznym porządku prawnym*, Warszawa 2008, s. 314-321.

²³ Por. D. URBANOWSKA-WÓJCIŃSKA, *Przymus i bojaźń w kanonicznym prawie małżeńskim a groźba w polskim prawie rodzinnym*, *Ius Matrimoniale* 26 (2015) nr 4,

normie promulgowanej w *Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim* z 1989 roku²⁴, n. 66 – gdzie podkreślano konieczność dyskretnego wykorzystania wiedzy pozyskanej od nupturienta, gdy wywierane są na niego jakiekolwiek naciski. Być może powtórzenie w n. 69 *Dekretu ogólnego* wytycznej z n. 2 tegoż dokumentu, że duszpasterz winien zadawać pytania każdemu z nupturientów osobno, miało wyrażać zamysł ustawodawcy podobny do zapisanego w *Instrukcji*, n. 66 – o potrzebie dyskretnego korzystania z pozyskanej wiedzy. Należy jednak zauważyć, że *ratio legis* takiego sformułowania przepisu zamieszczonego w *Dekrecie ogólnym*, n. 2 – jak wskazali sami biskupi w przedmiotowej normie – było dążenie do większej szczerości nupturientów w udzielaniu odpowiedzi, a nie uniknięcie ewentualnych trudności dla strony przymuszanej, na co wskazuje *Instrukcja*, n. 66.

1.2. Normy określające zakres udzielania informacji

Wśród norm *Dekretu ogólnego* ogłoszone zostały również takie, które precyzyjniej regulują sposób postępowania duszpasterzy w sytuacji, gdy w trakcie spisywania protokołu przedślubnego okaże się, że jeden z nupturientów nie jest świadomy czegoś, co może skutkować nieważnym zawarciem małżeństwa. Do nich należy *Dekret ogólny*, n. 64. Poświęcony został wadzie zgody, mającej za swoją podstawę podstępne wprowadzenie w błąd przyszłego współmałżonka (por. kan. 1098 KPK/83). Zapisane w nim zostało: „Gdyby podczas rozmowy duszpasterskiej wyszło na jaw, iż któreś z narzeczonych nie jest świadome tego typu faktów, należy przerwać spisywanie protokołu i dać nupturientom możliwość wyjaśnienia sobie tych kwestii, a po upływie stosownego czasu (co najmniej kilku dni) można powrócić

s. 53-66; K. LÜDICKE, *Przymus i bojaźń w kan. 1087 KPK z 1917 r. i w kan. 1103 KPK z 1983 r.*, *Ius Matrimoniale* 67 (1996) nr 1, s. 29-43.

²⁴ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim*, 5.09.1989 r., Akta Konferencji Episkopatu Polski I (1998), s. 83-137.

do przygotowania do małżeństwa, o ile nupturienti nadal będą pragnęli je zawrzeć”. Z niniejszego zalecenia można wysnuć wniosek, że to nie na duszpasterzu jako pierwszym cięży obowiązek przekazania nieświadomej stronie informacji o okolicznościach, które w znaczący sposób mogą wpłynąć na przebieg planowanego małżeństwa. Duchowny powinien wpieryw zobowiązać stronę posiadającą informacje do wyjawienia ich przyszłemu małżonkowi, a dopiero później (co najmniej po kilku dniach) w rozmowie duszpasterskiej prowadzonej w ramach wznowionego badania kanonicznego upewnić się, czy ów nieświadomy nupturient posiada należytą wiedzę²⁵.

Choć norma zapisana w *Dekrecie ogólnym*, n. 64 bezpośrednio dotyczy wady zgody z tytułu zapisanego w kan. 1098 KPK/83, to jednak – na zasadzie analogii prawnej – wydaje się, że należałoby jej przestrzegać w każdej sytuacji, kiedy w trakcie spisywania protokołu okaże się, że jeden z nupturientów nie posiada wiedzy, do której ma prawo ze względu na ważność i godziwość planowanego małżeństwa oraz prawdopodobnie ze względu na niezakłóconą realizację celów i przymiotów małżeńskich (kan. 19 KPK/83). Taki sposób postępowania dotyczy w szczególności sytuacji, kiedy wyjawienie informacji stronie nieświadomej pozwala dalej prowadzić przygotowanie bezpośrednio do zawarcia małżeństwa.

Ważnych wskazań w materii realizacji prawa do ochrony dobrego imienia i intymności nupturientów przy spisywaniu protokołu w sytuacji, gdy duszpasterz po uzyskaniu informacji od stron nie może – ze względu na ryzyko nieważnego zawarcia małżeństwa – kontynuować bezpośredniego przygotowania, dostarcza *Dekret ogólny*, n. 65. Opisuje postępowanie, gdy wychodzi na jaw, że nupturient pozytywnym aktem woli wyklucza cele i przymioty małżeństwa oraz jego sakramentalność (por. kan. 1101 § 2 KPK/83)²⁶. Według

²⁵ Por. L. ADAMOWICZ, *Wady konsensusu*, w: P. MAJER, L. ADAMOWICZ, *Praktyczny komentarz do Dekretu...*, s. 132.

²⁶ Por. W. GÓRALSKI, *Pozytywny akt woli (kan. 1101 § 2 KPK) w świetle doktryny i orzecznictwa rotalnego*, *Prawo Kanoniczne* 31 (2021) nr 2, s. 124-152; G. LESZCZYŃSKI, *Istotny element małżeństwa jako przedmiot symulacji częściowej (kan. 1101 § 2 KPK)*, *Ius Matrimoniale* 12 (18) (2007), s. 81-95.

prawa ustanowionego przez KEP duchowny winien wyjaśnić stronie deklarującej wolę symulowanego zawarcia małżeństwa, że „elementy te są nieodzowne do ważnego zawarcia małżeństwa, a ich wykluczenie groziłoby jego nieważnością”. Dopiero gdy, pomimo podjętych kroków, narzeczony dalej będzie „wyraźnie i formalnie dawał do zrozumienia, że odrzuca to, co Kościół chce dopełnić, sprawując obrzęd małżeństwa ochrzczonych”, duszpasterz zobowiązany został do uświadomienia zainteresowanym, że „w tym stanie rzeczy nie Kościół, ale oni sami stanowią przeszkodę do sprawowania obrzędu, o który proszą”. Zdaniem autora artykułu wyrażenie „w tym stanie rzeczy” uprawnia i zobowiązuje duchownego do wyjawienia przyczyny decyzji obydwójgu narzeczonym.

Warto odnotować, że w n. 77 *Dekretu ogólnego* – zawierającym normę analogiczną do zapisanej w przywołanym n. 65 – przemilczana została przez ustawodawcę informacja o konieczności uprzedniego wyjaśnienia stronie deklarującej symulowane zawarcie małżeństwa konsekwencji jej decyzji. Nie doprecyzowano także, komu duchowny winien udzielić wyjaśnień, że takie małżeństwo nie może zostać błogosławione przez Kościół. Biorąc pod uwagę komplementarność prawa, należy przyjąć, że wytyczne określające sposób postępowania duszpasterza, zamieszczone w *Dekrecie ogólnym*, n. 65, mają zastosowanie również do przypadku opisanego w n. 77.

W innych przypadkach niż opisane w przywołanych n. 65 i 77, gdy duchowny uzyska informacje, po których nie wolno kontynuować bezpośredniego przygotowania do małżeństwa, uzasadnione wydaje się postępowanie zgodnie z wytycznymi zapisanymi w *Dekrecie ogólnym*, n. 65 (por. kan. 19 KPK/83).

Interesujących wskazań co do sposobu realizacji prawa do ochrony dobrego imienia i własnej intymności nupturientów, w trakcie przeprowadzania rozmów kanoniczno-duszpasterskich, dostarcza *Dekret ogólny*, n. 62. Zgodnie z nim, jeśli duszpasterz „opierając się na solidnych podstawach stwierdzi, iż zachodzą uzasadnione i poważne wątpliwości” co do zdolności konsensualnej nupturienta z tytułów,

o których mowa w kan. 1095 KPK/83²⁷, powinien przeprowadzić rozmowę z obojgiem narzeczonych oraz każdym z osobna. Według przedmiotowego przepisu duchowny zobowiązany został do wyjaśnienia stronom, że nieważnie zawierają małżeństwo osoby nie będące „w stanie w sposób wolny i odpowiedzialny podjąć decyzji o zawarciu małżeństwa lub nie spełniające osobowościowych wymogów dla ważnego podjęcia małżeńskich zobowiązań”. Gdyby mimo przestróg nupturienti trwali przy decyzji zawarcia małżeństwa, strony winny uzyskać zgodę ordynariusza miejsca na zawarcie małżeństwa, wydaną [dopiero] po uprzednim uzyskaniu opinii powołanego przez niego biegłego²⁸.

Biskupi w sposób jednoznaczny w przywołanym n. 62 upoważnili duszpasterza do odbycia rozmowy z drugim z nupturientów na temat zdolności konsensualnej przyszłego małżonka. Nie wskazali jednak, czy wpierw duchowny powinien postąpić zgodnie z zaleceniami zawartymi w *Dekrecie ogólnym*, n. 64 i zobowiązać wątpliwie zdatnego nupturienta do wyjawienia nieświadomemu narzeczonemu wszelkich informacji dotyczących możliwej wady zgody. Słabością normy zapisanej w *Dekrecie ogólnym*, n. 62 jest również pozostawienie przeprowadzającemu badanie przedślubne osądu zdatności psychicznej i osobowościowej nupturienta do zawarcia małżeństwa. Zgodnie z dekretem to duszpasterz spisujący protokół, jeszcze przed odwołaniem się do ordynariusza, gdy uzna za stosowne, winien przeprowadzić rozmowę ze stronami, mającą na celu odwiedzenie ich od zawarcia małżeństwa. Biorąc pod uwagę skomplikowanie materii, która zwykle w procesie sądowym jest oceniana przez sędziów po

²⁷ Por. W. GÓRALSKI, G. DZIERŻON, *Niezdolność konsensualna do zawarcia małżeństwa kanonicznego*, Warszawa 2001; H. STAWNIAK, *Niezdolność do zawarcia małżeństwa (kan. 1095 KPK) w świetle przemówień papieskich do Roty Rzymskiej i nauki Kościoła*, *Prawo Kanoniczne* 52 (2009) nr 3-4, s. 229-246.

²⁸ Por. PIUS XII, *Allocutio: Iis qui interfuerunt Conventui XIII Societatis internationalis «de Psychologie appliquée»*, *Romae habito*, nr II.2, 10.04.1958, AAS 50 (1958), s. 276-277. English translation: „The Catholic Mind” 1958, nr 56/7-8, s. 353-368.

zasięgnięciu opinii biegłego (*Dignitas connubii*, art. 203²⁹, kan. 1678 § 3 KPK/83)³⁰, takie rozwiązanie prawne wydaje się być obarczone ryzykiem pomyłki. Właściwsze byłoby, przed podjęciem jakichkolwiek działań przez duszpasterza, zwrócenie się do ordynariusza miejsca o wytyczne *ad casum*.

Warto w tym miejscu zauważyć, że według wytycznych *Instrukcji* KEP z 1989 roku, gdy u którejś ze stron istniała wada zgody małżeńskiej (która była pewna, a nie tylko prawdopodobna), duszpasterz zobowiązany był wyjaśnić tej stronie naukę Kościoła i oświadczyć, że nie będzie mógł asystować przy zawarciu małżeństwa nieważnego (n. 65)³¹. Gdy strona zmieniła zdanie, w następstwie czego nie formułowała już wadliwej zgody małżeńskiej, wtedy ten fakt należało odnotować w protokole (n. 69)³². Gdyby jednak wada zgody nie została usunięta, wtedy duszpasterz miał poinformować nupturientów, że małżeństwo nie może zostać ważnie zawarte, gdyż przeszkoda leży po ich stronie (n. 27, 68).

Na zakończenie tej części rozważań należy wspomnieć, że choć przywołane procedury z *Dekretu ogólnego* dotyczą przede wszystkim wad zgody małżeńskiej, to jednak sposób postępowania duszpasterza

²⁹ Por. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Instructio servanda a Tribunalibus Dioecesis et Interdioecesis in pertractandis causis nullitatis matrimonii Dignitas Connubii*, 25.01.2005, na stronie http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_intrptxt_doc_20050125_dignitas-connubii_lt.html [dostęp 20.03.2023 r.].

³⁰ Por. U. NOWICKA, *Biegły psycholog wobec tezy o niezdolności psychicznej do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich. Analiza przypadku*, *Ius Matrimoniale* 29 (2018) nr 2, s. 65-81.

³¹ Numer bezpośrednio dotyczył wady zgody opisanej w kan. 1095 KPK. Biskupi powołali się w nim na ogólną zasadę prawa: „Nie wolno bowiem, zgodnie z ogólnymi zasadami prawa, nikomu nakładać obowiązku lub odmawiać prawa, jak tylko w wypadkach pewnych. We wszystkich innych, kiedy istnieje uzasadniona wątpliwość, podobnie jak to było wyjaśnione w odniesieniu do przeszkody niezdolności fizycznej, nie można zabraniać narzeczonym zawarcia małżeństwa, bo ograniczyłoby się w ten sposób ich uprawnienie naturalne, którego nie mogą być pozbawieni z powodu wątpliwego braku”.

³² Wskazany sposób postępowania bezpośrednio związany był z zawieraniem małżeństw pod warunkiem dotyczącym przyszłości – por. kan. 1102 § 1 KPK/83.

powinien być analogiczny również w sytuacji wystąpienia przeszkody do zawarcia małżeństwa, z tym jednak wyjątkiem, że o istnieniu przeszkody tajnej, od której została udzielona dyspensa na forum wewnętrznym, strona nieświadoma nie zostanie powiadomiona (kan. 1156 § 1 KPK/83)³³.

1.3. Normy zakazujące udzielania informacji

W *Dekrecie ogólnym* znalazła się również norma zakazująca wyjawiania pozyskanych informacji. W n. 57, poświęconym przeszkodzie pokrewieństwa, biskupi polscy zabronili duchownym spisującym protokół przedślubny informowania strony adoptowanej o tym, że jest przysposobiona, jeśli ona na ten temat nic nie wie. Norma zapisana w *Dekrecie ogólnym*, n. 57 jest zgodna z *Dekretem ogólnym Konferencji Episkopatu Polski dotyczącym sporządzania i modyfikacji aktu chrztu w związku z przysposobieniem*, promulgowanym 19 czerwca 2018 roku³⁴.

Niestety, należy zauważyć, że obydwa przywołane dokumenty nie przepisują sposobu postępowania w przypadku, kiedy między stronami istnieje przeszkoda pokrewieństwa, zarówno w stopniu, od którego można dyspensować, jak i gdy pochodzi ona z prawa Bożego.

Analiza norm *Dekretu ogólnego* pod kątem zabezpieczenia prawa nupturientów do ochrony dobrego imienia każe zatrzymać się również nad obowiązkiem głoszenia zapowiedzi przedślubnych³⁵. Zgodnie z przywołanym dokumentem obowiązek ten ustępuje w niektórych

³³ O dyspensowaniu na forum wewnętrznym mowa będzie dalej.

³⁴ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny Konferencji Episkopatu Polski dotyczący sporządzania i modyfikacji aktu chrztu w związku z przysposobieniem* z dn. 14 marca 2017 r., n. 9, Akta Konferencji Episkopatu Polski 30 (2018), s. 46-47; S. GĄDECKI ARCYBISKUP METROPOLITA POZNAŃSKI PRZEWODNICZĄCY KEP, *Oświadczenie w sprawie promulgacji Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski dotyczącego sporządzenia i modyfikacji aktu chrztu w związku z przysposobieniem*, SEP – D/6.2-11, 19.06.2018, Akta Konferencji Episkopatu Polski 30 (2018), s. 47.

³⁵ Por. R. DAPPA, *Instytucja zapowiedzi w aktualnym porządku prawnym Kościoła katolickiego w Polsce*, *Ius Matrimoniale* 31 (2020) nr 1, s. 51-64.

sytuacjach, gdy zagrożone jest dobre imię nupturientów. Jako przykład okoliczności, w których należy wystąpić o dyspensę od głoszenia zapowiedzi – gdy przedłożone dokumenty bezsprzecznie dowodzą stanu wolnego nupturientów – w *Dekrecie ogólnym*, n. 18 biskupi podali zamieszkanie stron razem od dłuższego czasu, tak że w społeczności wiernych uchodzą za małżeństwo, oraz stwierdzenie nieważności poprzedniego małżeństwa któregoś z narzeczonych.

2. Dyscyplina Kościoła

Według nauczania zwyczajnego Kościoła, o ujawnieniu prawdy winna decydować ewangeliczna zasada miłości braterskiej. W konkretnych sytuacjach wymaga ona rozstrzygnięcia, czy należy ujawniać prawdę temu, kto jej żąda, czy nie (KKK, nr 2488)³⁶. Jeśli ktoś ma prawo znać prawdę, to należy mu ją ujawnić (KKK, nr 2489).

W tej kwestii godną przytoczenia opinię wyraził św. Tomasz z Akwinu. W *Sumie teologicznej* pisał: „Zdarza się, że ktoś wypowiada słowa umniejszające sławę bliźniego nie mając tego zamiaru, ale zmierzając do czegoś innego. Wtedy obmowa zachodzi tylko przygodnie i materialnie, a nie zasadniczo i formalnie. Gdy więc ktoś wypowiada słowa umniejszające sławę drugiego dla jakiegoś dobra lub z powodu konieczności zachowując należne okoliczności, wtedy nie jest to obmowa i nie ma grzechu”³⁷.

Przywołane nauczanie Kościoła znajduje swoje odzwierciedlenie w prawie Kościoła katolickiego. Zgodnie z nim prawo do ochrony dobrego imienia oraz własnej intymności nie jest bezwzględne. Doznaje ono ograniczenia ze względu na dobro wspólne, do którego zalicza się dobro małżeństwa, oraz ze względu na *ius connubii* strony bez przeszkody do zawarcia małżeństwa (kan. 223 KPK/83)³⁸. Gdy realizacja

³⁶ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. 2, Poznań 2012.

³⁷ TOMASZ Z AKWINU, *Suma teologiczna*, cz. II-II, q. 73, a. 2, c. 3, t. 18, przeł. Feliks Wojciech Bednarski, Londyn (rok nieznany), s. 123.

³⁸ Por. T. JAKUBIAK, *Przygotowanie bezpośrednio do małżeństwa a ochrona dobrego imienia i intymności nupturientów za obowiązywania instrukcji Konferencji Episkopatu Polski z 5 września 1989 roku*, *Roczniki Nauk Prawnych* 32 (2022) nr 2,

prawa do ochrony własnej intymności stanowi zagrożenie dla dobra wspólnego – gdy zagrożona w sposób pewny jest ważność małżeństwa – wtedy to drugie ma wartość nadrzędną³⁹. W takiej sytuacji nie może być również mowy o bezprawnym działaniu, gdy z powodów wyższego rzędu, jakim jest ochrona dobra małżeństwa i dobra wspólnego, realizacja praw wiernych doznaje legalnego ograniczenia.

Biorąc pod uwagę *ius connubii* nupturientów, wydaje się, że informacja udzielona przez duszpasterza nie powinna ograniczać się do samego zakomunikowania decyzji. Powinna zawierać formalno-prawne jej uzasadnienie, zawierające tylko te informacje, które są konieczne i zarazem wystarczające.

3. Dyspensowanie na forum wewnętrznym

Analizując powinność nupturienta udzielenia odpowiedzi na pytania stawiane przez osobę przeprowadzającą egzamin przedślubny narzeczonych, warto uwzględnić istnienie w systemie prawa małżeńskiego norm regulujących możliwość uzyskania dyspensy od przeszkody tajnej w zakresie niesakramentalnym⁴⁰. W zwyczajnych warunkach może być ona udzielona przez ordynariusza miejsca w granicach kompetencji oraz przez Penitencjarię Apostolską⁴¹. Nupturient związany

s. 149-167; T. JAKUBIAK, *The Catholic Church and a Person's Right to Privacy and Protection of His Good Reputation* (tekst przekazany do druku w: *Roczniki Nauk Prawnych*).

³⁹ Por. L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1..., s. 289, 292; P.V. PINTO, *De omnium christifidelium obligationibus et iuribus*, w: P.V. PINTO (red.), *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Città del Vaticano 2001, s. 127; T. RINCÓN-PÉREZ, *Pastoral Care and the Prerequisites for the Celebration of Marriage*, w: Á. MARZOA, J. MIRAS, R. RODRIGUEZ-OCAÑA, *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, t. III/2, Montreal–Chicago 2004, s. 1130.

⁴⁰ Por. J.P. BEAL, *Diriment Impediments in General*, w: J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN (red.), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York 2000, s. 1282.

⁴¹ Por. kan. 138, 1078, 1082 KPK/83; IOANNES PAULUS II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor bonus*, 28.06.1988, art. 118, AAS 80 (1988), s. 890; G. GIROTTI, *Penitenzieria Apostolica*, w: *Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici III*.

przeszkodą tajną, obawiając się utraty dobrego imienia na skutek jej wyjawienia, może się ubiegać o udzielenie dyspensy od przeszkody tajnej na forum wewnętrznym. W takiej sytuacji, zgodnie z kan. 1082 KPK/83, jeśli czego innego nie postanawia reskrypt Penitencjarii, fakt udzielenia dyspensy powinien zostać wpisany do księgi przechowywanej w tajnym archiwum kurii. Oznacza to, że informacji o udzieleniu dyspensy nie zapisuje się nigdzie indziej.

Biorąc pod uwagę, że spisywanie protokołu ma dokonywać się w rozmowie dyskretnej z każdą ze stron osobno, przy uwzględnieniu prawa nupturienta do zachowania własnej intymności i dobrego imienia, można przyjąć, że sam duszpasterz odpowiedzialny za spisanie protokołu może wystąpić do kompetentnej władzy o udzielenie dyspensy w zakresie wewnętrznym od przeszkody tajnej. W konsekwencji takiego działania duszpasterz będzie związany obowiązkiem zachowania tajemnicy i nie będzie mógł faktu udzielenia dyspensy odnotować w protokole przedślubnym.

Analizując możliwość udzielenia dyspensy na forum wewnętrznym, w celu ochrony praw zapisanych w kan. 220 KPK/83 w trakcie prowadzenia kanonicznego dochodzenia przedślubnego, należy zwrócić uwagę na istotne problemy wynikające ze sposobu sformułowania przez Konferencję Episkopatu Polski pytań o przeszkody małżeńskie, które przeprowadzający egzamin ma obowiązek zadać narzeczonym. Są one skonstruowane w taki sposób, że w niektórych przypadkach nupturient, udzielając odpowiedzi, nie stwierdza faktu istnienia bądź nieistnienia przeszkody, lecz przyznaje się do niemoralnego zachowania albo wręcz przestępczego działania. Do tak niewłaściwie sformułowanych pytań można zaliczyć chociażby pytanie: „Czy narzeczeni nie pozostawali z krewnymi drugiej strony w nieważnym małżeństwie lub konkubinacie?”⁴² bądź „Czy któryś z narzeczonych nie jest

Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana, a cura di P.V. PINTO, Città del Vaticano 2003, s. 170-171.

⁴² Formularz 1, nr 9b, w: KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny...*

winne tej śmierci?”⁴³. Taka konstrukcja pytań nie daje nupturientowi możliwości uniknięcia przyznania się do zdarzeń prawnych, które są związane z istnieniem przeszkody małżeńskiej, od której została mu udzielona dyspensa na forum wewnętrznym. Wydaje się, że właściwsze w takiej sytuacji byłoby, aby pytania dotyczyły istnienia przeszkody, a nie faktów z nią związanych, gdyż osoba, która otrzymała dyspensę na forum wewnętrznym, nie musiałaby się przyznawać do niemoralnego lub przestępczego zachowania. Do czasu preredagowania formularza protokołu, ze względu na ochronę tajemnicy co do faktu otrzymania dyspensy na forum wewnętrznym – jaką jest związany duchowny pośredniczący w uzyskaniu łaski – najwłaściwsze w takich sytuacjach wydaje się zapisanie w miejscu odpowiedzi, że „osoba nie jest związana przeszkodą”.

W tym miejscu warto zauważyć, że w protokole używanym przed 1 czerwca 2019 roku na terenie Konferencji Episkopatu Polski, stanowiącym załącznik do *Instrukcji o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim* z 5 września 1989 roku, niektóre pytania o przeszkody małżeńskie również były niewłaściwie sformułowane.

Przy udzieleniu dyspensy od przeszkód tajnych nie można tracić z oczu, że w niektórych przypadkach niepowiadomienie drugiego nupturienta o przyczynie udzielenia dyspensy może skutkować zaistnieniem wady zgody z tytułu uregulowanego w kan. 1097 § 2 i 1098 KPK/83.

4. Wskazania pastoralno-prawne i postulaty *de lege ferenda* i *de lege lata*

Prawa nupturientów do zachowania godności, intymności oraz dobrego imienia, na które zwrócona została uwaga w *Dekrecie ogólnym*, n. 6 oraz w kan. 220 KPK/83, muszą być uwzględnione w trakcie

⁴³ *Formularz Ia*, nr 11c, w: KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny...*, nr 45: „Przy pytaniach stawianych wdowcom i wdowom należy delikatnie zainteresować się, czy nie czują się współwinni śmierci współmałżonka, ponieważ zgodnie z kan. 1090 może mieć wówczas miejsce przeszkoda występku”.

całego procesu rozeznania zdatności narzeczonych do małżeństwa. Aby tak się mogło stać, nupturienti jeszcze przed przystąpieniem do tej czynności powinni mieć przynajmniej ograniczoną możliwość wyboru osoby przeprowadzającej z nimi egzamin przedślubny⁴⁴. Zaufanie, życzliwość i szacunek, którym na co dzień darzą konkretnego duszpasterza, mogą być pomocne w usunięciu po ich stronie oporów przed otwarciem się podczas udzielania odpowiedzi na stawiane im pytania. Z drugiej strony urazy, jakie chowają do duszpasterza przeprowadzającego egzamin, mogą stanowić przeszkodę w realizacji celów, jakie ustawodawca stawia przed kanonicznym dochodzeniem przedślubnym. Biorąc to pod uwagę, niewłaściwe wydaje się odmawianie nupturientom zgody na przeprowadzenie kanonicznego dochodzenia przedślubnego poza uprawnioną do tego parafią, gdy w sposób racjonalny oni sami o to proszą⁴⁵.

Bezpośrednio przed przystąpieniem do spisania protokołu z narzeczonymi osoba kompetentna do jego sporządzenia może przypomnieć nupturientom, przynajmniej w sposób ogólny, jaki jest cel tej czynności oraz poinformować ich, komu – i po co – zgodnie z prawem kościelnym mogą zostać udostępnione informacje pozyskane w trakcie egzaminu przedślubnego (na zasadzie analogii z normy zapisanej w kan. 1132 KPK/83)⁴⁶. Wyjaśnienia poczynione

⁴⁴ Por. J.P. BEAL, *Compelling a Cleric to Seek a Psychological Evaluation Under Canonical Obedience*, w: K.W. VANN, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions* 1996, Washington 1996, s. 67.

⁴⁵ Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny...*, n. 10: „(...) Po udzieleniu zezwolenia obowiązek przeprowadzenia badania kanonicznego narzeczonych przechodzi na proboszcza parafii, w której małżeństwo ma być zawarte, chyba że będzie ono zawierane w kościele nieparafialnym (rektoralnym lub zakonnym) – w takim przypadku protokół przedmałżeński winien być sporządzony w parafii zamieszkania któregoś z nupturientów. Podobnie należy uczynić, jeśli dokonanie tego w parafii zawarcia małżeństwa byłoby dla nupturientów znacznie utrudnione (np. z powodu dużej odległości)”.

⁴⁶ Por. PIUS XII, *Allocutio: Iis qui interfuerunt Conventui XIII...*, s. 276-277; R. HENSELER, D.M. MEIER, *Volk Gottes: Religioseninstitute*, w: K. LÜDICKE (red.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 3, kan. 642/5; W.H. WESTMAN, *Psychic Qualities Required for Ordination and Psychological Testing*,

przez przeprowadzającego egzamin mogą w przyszłości zabezpieczyć strony biorące w nim udział przed zaistnieniem nieporozumień. Deficyty w wiedzy nupturientów na przywołane tematy mogą bowiem skutkować wyrobieniem u nich błędnego przekonania, że wszystkie informacje przekazane egzaminatorowi w trakcie spisywania protokołu pozostają wyłącznie między nupturientem a osobą zadającą zgodnie z prawem pytania. Ponadto mogą przyczynić się do powstania przekonania, iż niezależnie od tego co powiedzą w trakcie spisywania protokołu i tak w przyszłości zostaną dopuszczeni do ceremonii ślubnej. W przypadku, gdyby faktycznie zaistniała konieczność przekazania informacji uzyskanej w czasie egzaminu przedślubnego osobie uprawnionej do tego, bądź też gdyby duszpasterz został zmuszony do podjęcia decyzji ograniczającej *ius connubii* nupturientów, nupturienci mogliby mieć pretensje do egzaminatora, że postąpił inaczej, niż tego błędnie oczekiwali.

W tym miejscu warto jednak odnotować, że ani *Instrukcja*, ani *Dekret ogólny* Konferencji Episkopatu Polski nie wspominały o konieczności poinformowania nupturientów o tym, jaki jest cel badania przedślubnego i kto może zapoznać się z treścią protokołu. W *Dekrecie ogólnym*, n. 1 biskupi jedynie zobowiązali duszpasterzy, by ci, w czasie pierwszego spotkania z narzeczonymi w kancelarii, informowali ich o wymogach przygotowania bezpośredniego i potrzebnych dokumentach⁴⁷. Za takim brakiem normatywnym mogą przemawiać poważne racje. Po pierwsze: można go uzasadnić tym, że każdy wierny powinien znać prawo należycie promulgowane (kan. 15 § 2 KPK/83). A niezajomość prawa przecież szkodzi: *Ignorantia iuris nocet*⁴⁸. Po drugie: istnienie takiego wymogu mogłoby się oka-

w: F.S. PEDONE, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions* 2002, Washington 2002, s. 79.

⁴⁷ O wymogach można przeczytać: KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin. Dokument został przyjęty podczas 322 Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie w dniu 1 maja 2003 r.*, Warszawa 2003, nr 27, 29-33.

⁴⁸ Cel, dla którego przeprowadzany jest egzamin przedślubny, został opisany we wprowadzeniu do *Dekretu ogólnego*. Por. W. WENZ, *Kancelaria parafialna jako*

zać brzemienne w skutkach, gdyby egzaminujący go nie wypełnił i nastąpiłaby konieczność przekazania zebranych informacji innym uprawnionym do tego podmiotom.

By chronić prawo do dobrego imienia i intymności nupturientów przed bezprawnym naruszeniem, należy wykazać troskę o to, by w czasie egzaminu przedślubnego poza egzaminatorem i nupturientem (lub nupturientami – w zależności od tego, jakiego typu pytania są zadawane stronom) nie był obecny nikt nieuprawniony do jego przeprowadzenia. Na udział w badaniu kanonicznym, nawet pasywny, innych osób – np. diakona, który odbywa praktykę pastoralną przed święceniami prezbiteratu – powinni wyrazić zgodę sami narzeczeni. Ponadto osoby odpowiedzialne powinny zatroszczyć się o stworzenie w trakcie egzaminu takich warunków, aby nikt postronny nie mógł usłyszeć udzielanych przez strony odpowiedzi⁴⁹.

Przeprowadzając kanoniczne dochodzenie przedślubne, nie wolno nigdy zapomnieć, że zgoda nupturienta na poddanie się egzaminowi nie pozbawia go przysługujących mu praw do zachowania własnej intymności i dobrego imienia⁵⁰. Narzeczonemu nie można zatem zadawać pytań wkraczających w ich intymną sferę, gdy nie mają one związku z ważnością i godziwością zawieranego małżeństwa. Podobnie dokonanie za zgodą nupturientów konsultacji specjalistycznej w ramach kanonicznego dochodzenia przedślubnego jest uprawnione wyłącznie wtedy, gdy istnieje uzasadniona konieczność skorzystania

przestrzeń kościelnego posługiwania. Studium kanoniczno-pastoralne, Wrocław 2008, s. 263-265.

⁴⁹ W niektórych diecezjach są ogłoszone instrukcje określające zasady funkcjonowania kancelarii parafialnych. Niestety, ich umiejscowienie i techniczne zabezpieczenie opisane zostały w sposób ogólny – por. M. MENDYK BISKUP ŚWIDNICKI, *Instrukcja o kancelarii parafialnej*, nr I. 1-4, 24.05.2021 r. (ze strony diecezji świdnickiej); IV SYNOD ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ, *Instrukcja o prowadzeniu kancelarii parafialnej (Aneks 8)*, nr 1-4, Warszawa 2003, s. 123-124.

⁵⁰ Por. R.J. KASLYN, *The Christian Faithful*, w: J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN (red.), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York 2000, s. 278.

z takich środków⁵¹. W przeciwnym razie takie postępowanie byłoby bezprawne.

Prawo do ochrony dobrego imienia i własnej intymności zabezpieczone powinno zostać również przez zgodne z prawem kanonicznym archiwizowanie dokumentacji zebranej w czasie całego procesu rezeznania zdadności kandydatów do małżeństwa. Na terenie Konferencji Episkopatu Polski jednym z ostatnich dokumentów, który tę materię reguluje, jest *Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z 2018 roku*⁵².

Ponieważ nupturienci udzielają egzaminatorowi odpowiedzi w czasie wykonywania przez niego nałożonych prawem obowiązków, osoba przeprowadzająca badanie zobowiązana jest do zachowania w tajemnicy wszystkiego, co usłyszała w trakcie spisywania protokołu przedślubnego. Legalnie pozyskane informacje mogą być przekazane wyłącznie podmiotom uprawnionym do wglądu do nich, i to tylko wtedy, gdy jest to zgodne z celami, dla których został przeprowadzony egzamin⁵³. Podmiotami tymi są z pewnością ordynariusz miejsca oraz urzędnicy trybunałów kościelnych, jeśli tylko cel, dla którego zapoznają się z zebranymi materiałami, dotyczy ważności lub godziwości małżeństwa⁵⁴.

⁵¹ Por. D.J. ANDRÉS, *Admission to the Novitiate*, w: Á. MARZOA, J. MIRAS, R. RODRIGUEZ-OCAÑA (red.), *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. 2/2, English language eds. E. CAPARROS, P. LAGGES, Montreal – Chicago 2004, s. 1698; J.P. BEAL, *Compelling a Cleric to...*, s. 65.

⁵² Por. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim*, 13.03.2018, Akta Konferencji Episkopatu Polski 30 (2018), s. 31-46.

⁵³ Por. R.J. KASLYN, *The Christian Faithful...*, s. 278; L. NAUGHTON, *Vetitum and Entrance into Religious and/or Holy Orders*, w: K.W. VANN, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions* 1995, Washington 1995, s. 42-43.

⁵⁴ Uprawnienie niniejszych podmiotów można wyprowadzić z kompetencji, jakie prawo małżeńskie materialne i procesowe im przyznaje.

Zakończenie

Ograniczenie przez władzę Kościoła realizacji prawa nupturientów do własnej intymności oraz do zachowania dobrego imienia może dokonywać się wyłącznie w granicach prawa. Z taką sytuacją mamy do czynienia w trakcie przeprowadzania rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem kanonicznego małżeństwa, kiedy wspólnocie Kościoła przyświeca troska o jego owocność.

W ramach formacji seminaryjnej przyszli duszpasterze uczą się, by ten element przygotowania bliższego do zawarcia małżeństwa był jak najlepiej zrealizowany. W związku z tym spisanie protokołu przedślubnego w przyszłości w zwykłych okolicznościach nie sprawia im większych trudności. Wypełnienie nałożonego na nich przez ustawodawcę obowiązku komplikuje się jednak, gdy w czasie egzaminu przedślubnego spotykają się z przypadkami, które nie zostały uregulowane w *Dekrecie ogólnym o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego* z 2019 r. Do takich należy zaliczyć wyjawienie przez nupturienta pytającemu go duszpasterzowi informacji, że po stronie narzeczonego istnieją okoliczności, których przyszły współmałżonek jest nieświadomy; które z kolei mogą (choć nie muszą) mieć wpływ na ważność zawieranego małżeństwa bądź też mogą przyczynić się do zaistnienia poważnych trudności we wspólnym życiu małżeńskim. Wśród tych drugich okoliczności są między innymi przymioty nupturienta, których nie zataja on dla wyłudzenia zgody małżeńskiej (kan. 1098 KPK/83), ani też takie, które nie są bezpośrednio i zasadniczo zamierzone przez drugą stronę (kan. 1097 § 2 KPK/83). Warto zauważyć, że przymioty te nie muszą w żaden sposób być związane z niemoralnym postępowaniem nupturienta, co ma miejsce np. przy poważnych chorobach przebytych przez niego (np. nowotwór) bądź występujących w jego rodzinie (np. schizofrenia).

Wytyczne zapisane w *Dekrecie ogólnym* nie zawsze regulują wyczerpująco, jak należy postąpić, kiedy istnieje pewność co do tego, że małżeństwo nie może zostać ważne zawarte. Sędziowie sądów kościelnych dobrze wiedzą również, że życie nie jest czarno-białe, i jak

trudno jest wyrokować na podstawie zebranego materiału dowodowego o nieważności zawartego małżeństwa, tak samo nie jest łatwo stwierdzić, czy przedstawione przez nupturienta fakty, o których nie wie druga strona, powodują z pewnością nieważność planowanego małżeństwa. Stąd uzasadnione wydaje się zgłoszenie postulatu *de lege ferenda*, aby w nowelizacji *Dekretu ogólnego* Konferencja Episkopatu Polski promulgowała normy określające, jak duszpasterz powinien postąpić, gdy: 1) jest wątpliwość, czy wyjawiona w trakcie egzaminu przedślubnego informacja związana jest w sposób pewny z nieważnym zawarciem małżeństwa; 2) nupturient nie wie o okolicznościach mogących zakłócić wspólnotę życia małżeńskiego, które jednak nie mają związku z nieważnością małżeństwa; 3) z powodu złożoności problemu istnieje ryzyko, że duszpasterz mylnie uzna, że małżeństwo nie może być ważnie zawarte, i odeśle strony bez uprzedniej konsultacji z ordynariuszem.

Zanim to jednak nastąpi, zdaniem autora, osoby odpowiedzialne za spisanie protokołu powinny w opisanej sytuacji, przed podjęciem jakichkolwiek działań zmierzających do wyjawienia pozyskanych informacji nieświadomej stronie (osobiście przez duszpasterza bądź przez nupturienta zobowiązanego do tego przez duszpasterza), zwrócić się z prośbą do ordynariusza miejsca o wytyczne *ad casum*. W międzyczasie egzamin przedślubny należałoby doprowadzić do końca i wyznaczyć kolejny termin spotkania po okresie potrzebnym na podjęcie decyzji przez ordynariusza miejsca, nie informując jednak strony nieświadomej o podejmowanych działaniach. Na kolejnym spotkaniu z nupturientami w ramach kanonicznego dochodzenia przedślubnego duszpasterz powinien postępować zgodnie z wytycznymi otrzymanymi od ordynariusza miejsca. Biorąc pod uwagę odpowiedź z dnia 8 grudnia 2010 roku, udzieloną przez Papieską Komisję ds. Tekstów Prawnych, należy zauważyć, że ordynariusz miejsca udzielając odpowiedzi, nie może za podstawę prawną podawać kan. 223 § 2 KPK/83. Komisja w przedmiotowej wypowiedzi zaznaczyła, że władza kościelna, nie może się powoływać na normę zapisaną w kan. 223 § 2 KPK/83 przy ograniczaniu praw w indywidualnych przypadkach, ponieważ w porządku kanonicznym na taką

okoliczność przewidziana została konieczność zastosowania innych procedur. Ograniczanie praw w oparciu o normę zapisaną w przywołanym kanonie może dokonać się wyłącznie za pomocą postanowień o charakterze ogólnym⁵⁵.

W nowelizacji prawa regulującego przygotowanie bezpośrednie, więcej uwagi powinno zostać poświęcone również roli spowiedników narzeczonych na tym etapie przygotowania do zawarcia małżeństwa. Ich posługa – ze względu na otwartość osób przystępujących do spowiedzi i zaufanie jakim darzą spowiedników – może przyczynić się do bardziej skutecznego usuwania przeszkód (w szerokim tego słowa znaczeniu) mogących w przyszłości zakłócić wspólne życie małżonków⁵⁶.

Na zakończenie rozważań warto podkreślić, że jednym z podstawowych wymogów prawa, który powinien przyświecać osobom uczestniczącym w kanonicznym dochodzeniu przedślubnym, jest „miłość prawdy”. Pozwala ona uniknąć sprowadzenia egzaminu przedślubnego do formalno-prawnej powinności. Daje szansę na pokierowanie rozmowy duszpasterskiej w jego trakcie w taki sposób, by narzeczeni chcieli prawdziwie owocnie przeżyć chwilę zawarcia małżeństwa⁵⁷. Miłość prawdy oraz miłość wzajemna nupturientów do siebie będzie stanowić gwarant wzajemnego uszanowania praw i obowiązków osób zaangażowanych w spisanie protokołu przedślubnego.

⁵⁵ Por. PONTIFICAL COUNCIL FOR LEGISLATIVE TEXTS, *Chiarimenti circa l'applicazione del can. 223 § 2 CIC*, 8.12.2010, *Communicationes* 44 (2010), s. 280-281 (stan z dn. 12.04.2023).

⁵⁶ Niestety, większość dokumentów i literatury koncentruje się wokół wskazań moralnych dotyczących szóstego i dziewiątego przykazania, a także antykoncepcji – por. A. ŻARKOWSKI, *Sakrament pojednania i pokuty w przygotowaniu do zawarcia małżeństwa sakramentalnego*, *Ius Matrimoniale* 30 (2019) nr 1, s. 82-85; PAPIESKA RADA DS. RODZINY, *Vademecum dla spowiedników o niektórych zagadnieniach moralnych dotyczących życia małżeńskiego*, 12.02.1997, w: K. LUBOWICKI (red.), *Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. 2, Kraków 1999, s. 438-459.

⁵⁷ Por. BENEDICTUS XVI, *Adhortatio Apostolica Postsynodalis ad Episcopos Sacerdotes Consecratos Consecratasque necnon Christifideles laicos de Eucharistia vitae missionisque Ecclesiae fonte et culmine Sacramentum caritatis*, nr 29, 22.02.2007, *AAS* 99 (2007), s. 128-129.

References

Źródła

- BENEDICTUS XVI, *Adhortatio Apostolica Postsynodalis ad Episcopos Sacerdotes Consecratos Consecratasque necnon Christifideles laicos de Eucharistia vitae missionisque Ecclesiae fonte et culmine Sacramentum caritatis*, 22.02.2007, AAS 99 (2007), s. 105-180.
- GĄDECKI S. ARCYBISKUP METROPOLITA POZNAŃSKI PRZEWODNICZĄCY KEP, *Oświadczenie w sprawie promulgacji Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski dotyczącego sporządzenia i modyfikacji aktu chrztu w związku z przysposobieniem*, SEP – D/6.2-11, 19.06.2018, Akta Konferencji Episkopatu Polski 30 (2018), s. 47.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2018.
- IOANNES PAULUS II, *Constitutio apostolica de Romana Curia Pastor bonus*, 28.06.1988, AAS 80 (1988), s. 841-923.
- INSTYTUT STATYSTYKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO SAC, *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2020*, Warszawa 2020.
- INSTYTUT STATYSTYKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO SAC, *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2019*, Warszawa 2019.
- INSTYTUT STATYSTYKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO SAC, *Annuario Statisticum Ecclesiae in Polonia AD 2018*, Warszawa 2018.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. 2, Poznań 2012.
- IOANNIS PAULI II, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, 18.10.1990, AAS 82 (1990), s. 1045-1363; tekst polski: JAN PAWEŁ II, *Kodeks kanonów Kościołów wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, Lublin 2002.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-319; *Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 8 grudnia 2021 r. Zaktualizowany przekład na język polski*, Akta Konferencji Episkopatu Polski 33 (2021), <https://episkopat.pl/uaktualnione-tlumaczenie-polskie-kodeksu-prawa-kanonicznego-z-1983-roku/> [dostęp 12.03.2023 r.].
- KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny Konferencji Episkopatu Polski dotyczący sporządzania i modyfikacji aktu chrztu w związku z przysposobieniem z dn. 14 marca 2017 r.*, Akta Konferencji Episkopatu Polski 30 (2018), s. 46-47.
- KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego*, 8.10.2019, Akta Konferencji Episkopatu Polski 31 (2019), s. 27-93.
- KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim*, 13.03.2018, Akta Konferencji Episkopatu Polski 30 (2018), s. 31-46.

- KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin. Dokument został przyjęty podczas 322 Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski w Warszawie w dniu 1 maja 2003 r.*, Warszawa 2003.
- KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele Katolickim*, 5.09.1989 r., Akta Konferencji Episkopatu Polski 1 (1998), s. 83-137.
- MENDYK M. BISKUP ŚWIDNICKI, *Instrukcja o kancelarii parafialnej*, 24.05.2021 r. (ze strony diecezji świdnickiej). IV SYNOD ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ, *Instrukcja o prowadzeniu kancelarii parafialnej (Aneks 8)*, Warszawa 2003, s. 123-126.
- PAPIESKA RADA DS. RODZINY, *Vademecum dla spowiedników o niektórych zagadnieniach moralnych dotyczących życia małżeńskiego*, 12.02.1997, w: K. LUBOWICKI (red.), *Posoborowe dokumenty Kościoła katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. 2, Kraków 1999, s. 438-459.
- PIUS XII, *Allocutio: Iis qui interfuerunt Conventui XIII Societatis internationalis «de Psychologie appliquée»*, *Romae habito*, nr II.2, 10.04.1958, AAS 50 (1958), s. 276-277 (265-291). English translation: „The Catholic Mind” 1958, nr 56/7-8, s. 353-368.
- PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Instructio servanda a Tribunalibus Dioecesanis et Interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii Dignitas Connubii*, 25.01.2005, na stronie www: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_intrptxt_doc_20050125_dignitas-connubii_lt.html [dostęp 20.03.2023 r.].
- PONTIFICAL COUNCIL FOR LEGISLATIVE TEXTS, *Chiarimenti circa l'applicazione del can. 223 § 2 CIC*, 8.12.2010, *Communicationes* 44 (2010), s. 280-281.

Literatura

- ADAMOWICZ L., *Wady konsensusu*, w: P. MAJER, L. ADAMOWICZ, *Praktyczny komentarz do Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego z dnia 8 października 2019 r.*, Sandomierz 2021, s. 154-232.
- ANDRÉS D.J., *Admission to the Novitiate*, w: Á MARZOA, J. MIRAS, R. RODRIGUEZ-OCAÑA (red.), *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. 2/2, English language eds. E. CAPARROS, P. LAGGES, Montreal – Chicago 2004, s. 1693-1709.
- BEAL J.P., *Compelling a Cleric to Seek a Psychological Evaluation Under Canonical Obedience*, w: K.W. VANN, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions* 1996, Washington 1996, s. 64-68.
- BEAL J.P., *Diriment Impediments in General*, w: J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN (red.), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York 2000, s. 1282-1325.
- CHIAPPETTA L., *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. 1, Bologna 2011.
- DAPPA R., *Instytucja zapowiedzi w aktualnym porządku prawnym Kościoła katolickiego w Polsce*, *Ius Matrimoniale* 31 (2020) nr 1, s. 51-64.

- DZIERŻON G., *Ewolucja doktryny oraz dyscypliny dotyczących przeszkody różności religii w kanonicznym porządku prawnym*, Warszawa 2008.
- DZIERŻON G., *Niezdolność do zawarcia małżeństwa jako kategoria kanoniczna*, Warszawa 2002.
- GIROTTI G., *Penitenzieria Apostolica*, w: *Studium Romanae Rotae. Corpus Iuris Canonici III. Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, a cura di P.V. PINTO, Città del Vaticano 2003, s. 168-172.
- GÓRALSKI W., DZIERŻON G., *Niezdolność konsensualna do zawarcia małżeństwa kanonicznego*, Warszawa 2001.
- GÓRALSKI W., *Pozytywny akt woli (kan. 1101 § 2 KPK) w świetle doktryny i orzecznictwa rotalnego*, *Prawo Kanoniczne* 31 (2021) nr 2, s. 124-152.
- HENSELER R., MEIER D.M., *Volk Gottes: Religioseninstitute*, w: K. LÜDICKE (red.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 3, kan. 642.
- JAKUBIAK T., *Problem ważności przyjęcia sakramentu święceń w prawie Kościoła katolickiego*, Płock 2018.
- JAKUBIAK T., *Procedury kanoniczne zmierzające do stwierdzenia stanu wolnego*, *Ius Matrimoniale* 18 (24) 2013, s. 25-72.
- JAKUBIAK T., *Przygotowanie bezpośrednio do małżeństwa a ochrona dobrego imienia i intymności nupturientów za obowiązywania instrukcji Konferencji Episkopatu Polski z 5 września 1989 roku*, *Roczniki Nauk Prawnych* 32 (2022) nr 2, s. 149-167.
- JAKUBIAK T., *The Catholic Church and a Person's Right to Privacy and Protection of His Good Reputation* (tekst przekazany do druku w: *Roczniki Nauk Prawnych*).
- KASLYN R.J., *The Christian Faithful*, w: J.P. BEAL, J.A. CORIDEN, T.J. GREEN (red.), *New Commentary on the Code of Canon Law*, New York 2000, s. 245-290.
- LESZCZYŃSKI G., *Istotny element małżeństwa jako przedmiot symulacji częściowej (kan. 1101 § 2 KPK)*, *Ius Matrimoniale* 12 (18) (2007), s. 81-95.
- LÜDICKE K., *Przymus i bojaźń w kan. 1087 KPK z 1917 r. i w kan. 1103 KPK z 1983 r.*, *Ius Matrimoniale* 67 (1996) nr 1, s. 29-43.
- MAJER P., *Podstępne wprowadzenie w błąd (kan. 1098 KPK) jako wada zgody małżeńskiej*, *Prawo Kanoniczne* 41 (1998) nr 1-2, s. 115-147.
- MAJER P., *Przeszkody i zakazy asystowania*, w: P. MAJER, L. ADAMOWICZ, *Praktyczny komentarz do Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno-duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego, z dnia 8 października 2019 r.*, Sandomierz 2021, s. 11-153.
- NAUGHTON L., *Vetitum and Entrance into Religious and/or Holy Orders*, w: K.W. VANN, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions* 1995, Washington 1995, s. 42-43.
- NOWICKA U., *Biegły psycholog wobec tezy o niezdolności psychicznej do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich. Analiza przypadku*, *Ius Matrimoniale* 29 (2018) nr 2, s. 65-81.
- PINTO P.V., *De omnium christifidelium obligationibus et iuribus*, w: P.V. PINTO (red.), *Commento al Codice di Diritto Canonico*, Città del Vaticano 2001, s. 208-223.

- RINCÓN-PÉREZ T., *Pastoral Care and the Prerequisites for the Celebration of Marriage*, w: Á. MARZO, J. MIRAS, R. RODRIGUEZ-OCAÑA, *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, t. III/2, Montreal–Chicago 2004, s. 1110-1147.
- STAWNIAK H., *Niezdolność do zawarcia małżeństwa (kan. 1095 KPK) w świetle przemówień papieskich do Roty Rzymskiej i nauki Kościoła*, *Prawo Kanoniczne* 52 (2009) nr 3-4, s. 229-246.
- SZYMCZAK M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 3, Warszawa 1995.
- TOMASZ z AKWINU, *Suma teologiczna*, cz. II-II, q. 73, a. 2, c. 3, t. 18, przeł. Feliks Wojciech Bednarski, Londyn (rok nieznany).
- URBANOWSKA-WÓJCIŃSKA D., *Przymus i bojaźń w kanonicznym prawie małżeńskim a groźba w polskim prawie rodzinnym*, *Ius Matrimoniale* 26 (2015) nr 4, s. 53-66.
- WENZ W., *Kancelaria parafialna jako przestrzeń kościelnego posługiwania. Studium kanoniczno-pastoralne*, Wrocław 2008.
- WOESTMAN W.H., *Psychic Qualities Required for Ordination and Psychological Testing*, w: F.S. PEDONE, J.I. DONLON (red.), *Roman Replies and CLSA Advisory Opinions* 2002, Washington 2002, s. 79-81.
- ŻARKOWSKI A., *Sakrament pojednania i pokuty w przygotowaniu do zawarcia małżeństwa sakramentalnego*, *Ius Matrimoniale* 30 (2019) nr 1, s. 77-91.

Nota o autorze

ks. dr hab. Tomasz Jakubiak – profesor Akademii Katolickiej w Warszawie, Sekcja św. Jana Chrzyciela, ul. Dewajtis 3, 01-815 Warszawa.